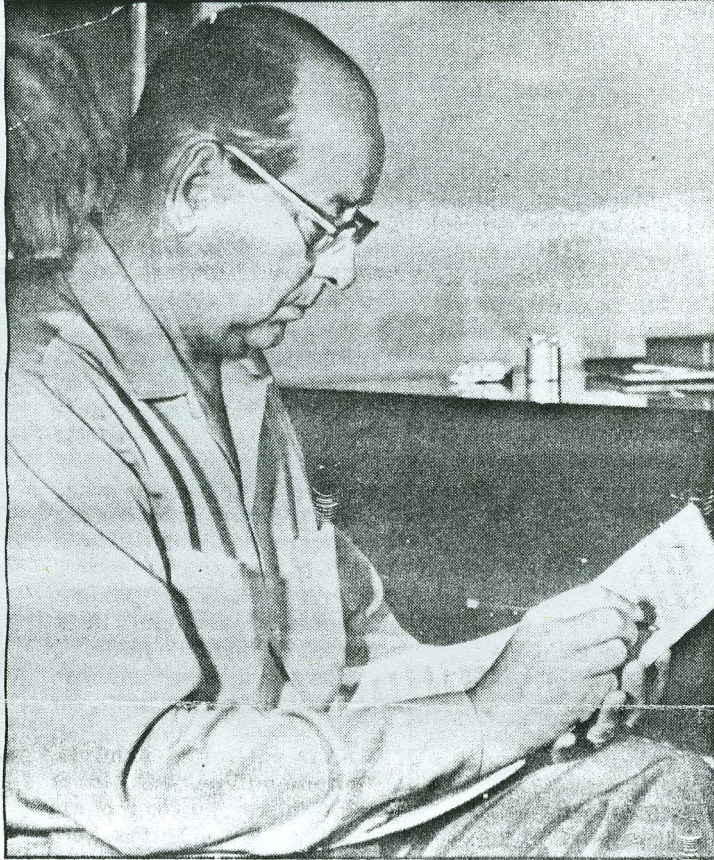

Tubina ooper "Reigi õpetaja" etendus nüüd ka "Estonias"

Juuni teisel nädalal väljastpoolt tulnuna Tallinnas viibinule, kujunesid need elevusrikkad päevad sügavalt meelde jäävaks elamuseks: sini-must-valge legaalne "uuestisünd", öised inimhulgalised kogunemised lauluväljakul ühislaulude ja valdava ühistundega, "muinsuskaitselaste" ja "roheliste" aktiivsus kõikjal, palju mee-

ligutust, palju otsekui "uusärkamisaegset" isamaalisust ja eestlust – mõisted, mis näivad olevat aukohal eriti noorte seas. Ja kõige selle taustaks Tallinnas nii haruldane otse lõunamaine soojus sügavsinise taevaga, millisel foonil vanalinna tornid ja müürid eriti mõjuva maalisuse saavad.

Kuna sama-aegselt toimusid nn. "Vanalinna päevad" oli Raekoja väljak nagu suur peoruum pinkide ja esinemi-slavade, hommikust õhtuni täis kihavat pühapäevase võlvastatud publikut, lavadel alati midagi toimumas, inimhulgas ka värvikaid rahvarõivaid, eriti laste seljas. Selle veidi uskumatu-unenäolise nädala raamistikku kuulusid ka kaks märkimisväärset muusikalist suursündmust, kahe eesti heliloomingu tippteose esitamine: "Estonias" tuli 5. juunil esitendusele Eduard Tubina ooper "Reigi õpetaja" ja kaks päeva hiljem esitati "Estonia" kontsertsaalis Rudolf Tobiase oratooriumi "Joonase lähendamine" kolm esimest osa nelja nimeka koori, suure sümfooniaorkestri ja eriliselt valitud soliistide kaastegusel.

EDUARD TUBIN kirjutab ooperi Stockholmis

osas. Tema väljendusriikka häälega võis meie Stockholmli publik tutvuda "Estonia" siinse külaskäigu puhul, samuti need, kes juhtusid külalisesinemist Pariisis kaasa elama.

Reigi õpetajat Paul Lempelust kehastas esietendusel siin vähem tuntud bariiton Hans Mülberg, kes laululiselt on küllaltki lubav, kuid rolli täitjana jäi Marika Eensalu kõrval veidi kahvatuks. Oleks huvitav tõdeda, kuidas seda osa kehastavad alternatiivselt ettenähtud Teo Maiste või Voldemar Kuslap?

Tenor Ivo Kuusk rootsi õukonnast tulnud hukutava suurmaailma esindajana oli küllalt veenev ja laululiselt heas vormis. Muidugi võib ka seda osa kujutleda teisiti nüansseerituna – kuid siin ongi enk Tubina ooperi eesis – osad lasevad end vastavalt näitlejale laias ulatuses individuaalselt tõlgitseda.

Nagu varem mainitud, oli teises vaatuses "peasa" orkestril, mis võibolla haripunkti saavutas sünges protsessioonis süüdlaste hukkamispaigale viimisel.

Lavastaja oli Arne Mikk, kunstiline kujundaja Ingrid Agur, muusikaline juht ja dirigent Paul Mägi, kellele tuleb anda tänulik tunnustus.

Aino Kallase poolt alustatud libretto oli keeleliselt silunud ja lõppvaatuse osas täiendanud Jaan Kross, kellele helilooja oma kirjavahe-tuses kiitva tunnustuse annab. Esietendusel oli publikut arvukalt – saal ilmselt väljamüüdud ja kiiduavaldused tugevad. Kohale olid sõitnud ka helilooja mõlemad pojad – Eino ja Rein Tubin – Rootsist.

"Reigi õpetaja" väärrib kindlasti pikemaks ajaks kavva jäämist ja sobiks näiteks külalisesitenduseks kas või Savonlinna lossi karedate graniitmüüride tagapõhjal.

MANNJ VAREP

Viimasena mainitud ettekande juurde on põhjust eraldi tagasi tulla, käesolevas tuleb piirduda ooperi esietendusega.

Haruldaselt sisutihedas ja eeskujulikult toimetatud kavavihikus (ka väliskujunduselt diskreetselt elegantne!) leiame laialthaarava andmestiku "Reigi õpetaja" tagapõhja ja heliteose tekkinisloole kohta. Samuti sisaldab vihik olulisi eluloolisi andmeid niihästi Eduard Tubina kui ka aluseks oleva jutustuse autori Aino Kallase kohta.

Eriti paeluvad on väljavõtted Ed. Tubina ja lavastaja Aarne Mikk'i kirjavahe-tusest ooperi kirjutamise ajal 1970-1971. Selgub, et mõte Aino Kallase romaani "Reigi õpetaja" alusel ooperit luua, tekkis juba heliloojal Evald Aaval 1938 (Aino Kallas kirjutab oma romaani 1926. a. soome keeles, eestikeelne tõlge ilmus 1928). Kirjanik oli nõus ooperi libretto koostamisega kaasa aitama ja jõudis selle

töega küllaltki kaugele, kuid Evald Aava surma tõttu jäi manuskript poolele ja jõudis alles aastakümneid hiljem Gustav Ernesaksa vahendusel Eduard Tubina kätte, kui helilooja oma (samuti Aino Kallase teose alusel loodud) ooperi "Barbara von Tiesenhuseni" esietenduse puhul kodumaal viibis.

Näib, et helilooja mõnda aega kahtles "Reigi õpetaja" sobivuses ooperiaienena. Veel oma hilisemas kirjavahetuses Aarne Mikk'iga (1970) leiab ta, et aine paremini sobib sõnalavastutseks, kuid veidi hiljem leiame samas kirjavahetuses, et ta näeb, et naispeaosalise Catharina kõrkevalitsevat armulööma võib siiski ainult väljendada laulus. Ka hakkab teda paeluma tekstis kasutatud Salomoni Ülemlaul, millega noor abiõpetaja oma tundeid oma leivaisa

abikaasa Catharina vastu väljendab.

– Olen noorusest alates unistanud muusika loomisest Ülemlaulule, kirjutab E. Tubin. Kuid algusest peale on helilooja veendunud, et teine vaatus, kohtustseen peab toimuma kõneldult – mitte lauldult, orkestri tagapõhjal.

Selliseks kujuneski "Reigi õpetaja" ooperina, valmides helilooja töölaual 1971. Kuid "Estonia", kelle tellimisel teos kirjutati, ei saanud sel ajal luba seda kavva võtta. Aastaid hiljem (1978) õnnestus küll "Vanemuisel" teos lavale tuua, kuid see kadus lavalt juba viie etenduse järel.

Miks? – võib küsida. Sest sellisena, nagu ooperit nägime käesoleval esietendusel, võiks teda kujutleda küllalt edukana ka rahvusvahelisel lavadel. Ennekõike on orkestri osa – Tubina kahtlemata tugevalm

teos kirjutati, ei saanud sel ajal luba seda kavva võtta. Aastaid hiljem (1978) õnnestus küll "Vanemuisel" teos lavale tuua, kuid see kadus lavalt juba viie etenduse järel.

Miks? — võib küsida. Sest sellisena, nagu ooperit nägime käesoleval esietendusel, võiks teda kujutleda küllalt edukana ka rahvusvahelistel lavadel. Ennekõike on orkestri osa — Tubina kahtlemata tugevalm külg — paeluv. Eriti lõppvaatuses, kus see moodustab fooni kõneldud tekstile, saavutab teos suure dramaatilisuse.

Sündmustik, mille Aino Kallas on ehitanud arhiividest leitud kaunis napile materjalile, viib meid aega 1644-1649 kõledal ja isoleeritud Hiiumaal, kuhu soome päritoluga kirikuõpetaja Paulus Lempelius on toonud oma noore naise Catharina Wyckeni. Kui Rootsisi saabub noor abiõpetaja Jonas Kempe, toimub, mis toimuma peab: Jonas ja Catharina põgenevad, varjavad end mõnda aega soome saarestikus, tabatakse ja mõistetakse Tallinna Raekohtus surma abielurikkumise ja naiseröövi eest.

Eriliseks jooneks on Catharina kindel valmisolek oma tunnete nimel surma minna-meestegelaste hoiak on kõikuvam.

Nii siis ooperi aine, mis võiks kehtida ükskõik millisel maal. Kuid see nõuab nähtavasti peategelastelt tugevalt süvenenud ja väljenduslikku mängu ja seda pakkus esietendusel ennekõike teeneline kunstnik Marika Eensalu (sopran) Catharina

kut a
välja
dused
sõitnu
mad
Tubina
"R
kindl
kavv
teks
või
date
hjal.